

УДК 373.3.015.31-056.36
DOI 10.31654/2663-4902-2022-PP-1-46-53

Голуб О. В.

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки
Бердянського державного педагогічного університету
dove_ov@ukr.net
orcid.org/0000-0002-5727-2870

Лесик А. С.

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки
Бердянського державного педагогічного університету
as_lesyk@ukr.net
orcid.org/0000-0003-1886-4088

Щербакова Н. М.

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки
Бердянського державного педагогічного університету
Nadiya030219@ukr.net
orcid.org/0000-0003-2419-2150

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ ГІПЕРАКТИВНИХ ДІТЕЙ
У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Стаття присвячена актуальній проблемі виховання гіперактивних дітей у початковій школі. Автори переконують у тому, що ця проблема є однією з актуальних і вимагає нагального розв'язання. Гіперактивність – це поведінковий розлад, що виявляється в дітей дошкільного або молодшого шкільного віку. Такий розлад частіше діагностується в учнів початкової школи. Він значною мірою впливає на навчально-пізнавальну діяльність учнів. Такі діти не можуть повноцінно опанувати навчальну програму через непосидючість, розгальмування, незібраність. Важливим при цьому є врахування того, що вони також впливають на поведінку всього класу, що часто ускладнює організацію освітнього процесу.

У статті на основі аналізу теоретичних та прикладних досліджень авторами запропоновано здійснювати організацію успішного виховного впливу на гіперактивних учнів шляхом створення в освітньому процесі початкової школи відповідних педагогічних умов, а саме: забезпечення адаптації дитини до умов закладу загальної середньої освіти, створення освітнього середовища, в якому гіперактивні діти почуватимуться комфортно, спиратися на педагогіку партнерства, забезпечувати підвищення мотивації, самооцінки та зацікавленості учнів у навчанні, сприяти тісному взаємозв'язку вчителя та батьків учнів. Це дозволить позитивно впливати на гіперактивних школярів, організувати їх діяльність, поступово включати дітей до ефективної взаємодії з дорослими й однолітками, вчитиме стримувати емоції, забезпечуватиме почуття власної гідності, впевненості в собі тощо.

Авторами статті запропоновано конкретні навчально-методичні матеріали, які допоможуть педагогам-практикам правильно організувати робочий простір учнів, підвищувати їх інтерес до навчання, усвідомлювати свої сильні сторони, позитивно ставитись до шкільного життя. Включення дітей в ігрову діяльність забезпечуватиме поступове формування в них уміння усвідомлювати й розуміти власну поведінку.

Авторами доведено, що особливого значення в роботі з гіперактивними учнями набуває проблема взаємодії з батьками. Лише спільна діяльність вчителя й батьків дозволить отримати позитивні результати в роботі з гіперактивними дітьми.

Ключові слова: гіперактивні діти, молодші школярі, педагогічні умови, освітнє середовище.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Молодший шкільний вік – важливий етап у розвитку дитини. Це сензитивний період прийняття і прилучення її до загально-людських цінностей. У даний час розвиток і становлення особистості молодшого школяра проходить у складних соціально-економічних (АТО, COVID-19), екологічних умовах. У сучасному суспільстві прослідковується тенденція збільшення відсотка дітей (20–30 %), у яких спостерігається порушення в поведінці й навчанні (діти неусвідомлено порушують процес навчання, заважають вчителю планомірно виконувати поставлені освітні завдання, не можуть адекватно сприймати навчальний матеріал, не мають можливості тривалий час концентрувати увагу, мають труднощі в засвоєнні програмового матеріалу тощо). Таких дітей називають гіперактивними. Безумовно, гіперактивність є проблемою не лише для оточуючих: вчителів, батьків, однолітків, але і для самої дитини.

Вважаємо, що проблема гіперактивності в дітей молодшого шкільного віку є актуальною і соціально значущою. У працях багатьох учених знаходимо підтвердження цього положення: синдром дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ) (О. Атемасова, О. Бєляєва, Л. Бадалян, І. Гайдай, І. Дубровіна, М. Заваденко, Т. Ілляшенко, Л. Журкова, О. Кирилова, С. Кузікова, О. Ліхно, Є. Нога, Е. Панасенко, А. Романчук, Л. Турищева, О. Фальова, М. Фіцула, Л. Ясюкова); психологічні аномалії серед учнів (Г. Вейс, Ж. Філіп, П. Бонкур); гіперактивні або надобдаровані, як допомогти нестандартним дітям (С. Харланд); підготовка майбутнього вчителя до організації освітнього процесу з гіперактивною дитиною (С. Гавришко, Н. Лалак, С. Сененко, Є. Суковський, Л. Фенчак, О. Ферт), виховання гіперактивних дітей у початковій школі (О. Бєляєва, А. Єрофєєва, Є. Заїка, Н. Зобенько, Т. Ілляшенко, О. Кирилова, Ф. Непосидько, Є. Нога, І. Сухіна та ін.), проте практичний аспект проблеми виховання гіперактивних дітей залишається недостатньо вивченим.

Мета статті – визначення педагогічних умов виховання гіперактивних дітей у початковій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови зазначено, що гіперактивність (лат. *activus* – діяльний, а гр. *hyper* – багато, перевищення норми) – це енергійна, неадекватна рухова активність [4, с. 239].

Нам імпонує думка вчених (О. Атемасової, І. Гайдай, Т. Ілляшенко, С. Кузікової, Л. Турищевої) про те, що гіперактивність або синдром дефіциту уваги (СДУГ), це поведінковий розлад (слабкий контроль своєї поведінки та концентрації уваги), що виявляється в дітей дошкільного або молодшого шкільного віку. Зазначимо, що такий розлад частіше діагностується в учнів початкової школи і в основному він є поліморфним – проявляється, як порушення уваги, імпульсивності і гіперактивності. У дітей можуть бути складнощі в поведінці – надмірна моторна активність, порушення уваги, емоційна нестабільність.

Учені однакостайні в тому, що поняття «гіперактивність дитини» доцільно характеризувати як синдром дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ), гіпердинамічний синдром (ГС), який проявляється не властивими для нормальної дитини неухважністю, відволіканням, імпульсивністю та гіперактивністю.

Гіперактивність учнів початкової школи однозначно впливає на процес навчання та з кожним роком, як зазначають учителі-практики, кількість таких дітей зростає (від 5 % до 18 %). Але при цьому потрібно враховувати те, що деякі батьки не визнають СДУГ у своїх дітей і не звертаються за допомогою до фахівців. Тому відсоток гіперактивних дітей значно вищий офіційних даних і складає близько 25–30 %.

Учителі початкової школи зазначають, що такі діти не можуть засвоювати навчальну програму через непосидючість, розгальмування, незібраність та, що особливо важливо, впливають на поведінку всього класу.

Тому необхідно визначити педагогічні умови виховання гіперактивних дітей у початковій школі, а саме: адаптація дитини до умов закладу загальної середньої освіти, створення освітнього середовища в закладі загальної середньої освіти, педагогіка партнерства, підвищення мотивації, самооцінки та зацікавленості у навчанні, тісний взаємозв'язок учителя та батьків учня.

Першою педагогічною умовою виховання гіперактивних дітей є їх адаптація до умов закладу загальної середньої освіти. На цьому етапі вчитель спостерігає за першокласниками, виявляє учнів, які проявляють гіперактивність. Щоб цей процес був ефективним, педагог має знати й уміти розпізнавати різноманітні зовнішні прояви синдрому, а саме: *неуважність* (виконання завдань з помилками; недостатні власні зусилля; нездатність вслухатися в звернену до них мову, доводити виконувану роботу до кінця, організувати свою діяльність; уникнення роботи, яка вимагає посидючості; втрата предметів, необхідних для виконання завдань; забудькуватість у повсякденній діяльності; відволікання на сторонні подразники), *імпульсивність* (дитина вигукує відповідь, не дослухавши питання; не може дочекатися своєї черги), *гіперактивність* (дитина метушлива, не може сидіти спокійно; без дозволу встає зі свого місця в класі, втручається в розмову або роботу людей, що знаходяться поруч, їй складно дотримуватись правил під час ігор з однолітками [1; 2; 3; 5; 6; 9; 10; 11].

Зауважимо, щоб діагностувати СДУГ, гіперактивність першокласників має проявлятися безперервно не менше півроку. Також наявність СДУГ необхідно виявляти ще до виникнення шкільних проблем та зниження успішності.

На етапі адаптації дитини до закладу загальної середньої освіти вчитель обов'язково проводить індивідуальні бесіди з батьками учнів, залучає шкільного психолога, медиків до діагностування синдрому дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ), додатково використовуються дані опитувальників для батьків.

Другою педагогічною умовою виховання гіперактивних дітей є створення освітнього середовища в закладі загальної середньої освіти (на особливій ролі якого наголошено і в Концепції нової української школи).

Більшість науковців (І. Карабаєва, Д. Косенко та ін.) зазначають, що в широкому значенні освітнє середовище – це соціокультурний простір, у якому стихійно або з різним ступенем організованості здійснюється процес розвитку особистості [7; 8]. Ми згодні з думкою І. Карабаєвої, що освітнє середовище – це той простір у закладі загальної середньої освіти, що «оточує дитину, з яким вона постійно взаємодіє і який обов'язково має бути розвивальним. Головним завданням такого простору є «забезпечення комплексу можливостей для саморозвитку суб'єктів навчального процесу (дітей і педагогів)» [7, с. 145].

Вважаємо, що сучасне освітнє середовище має характеризуватися такими показниками: гнучкість, безперервність, варіативність, інтегрованість, відкритість [7; 8]. Ці показники необхідно враховувати та використовувати на практиці під час виховних впливів на гіперактивних дітей. Особливим для них є створення ігрового середовища. Зауважимо, що великий простір (коридори, рекреації, шкільне подвір'я) позитивно впливає на залучення дітей до рухливих ігор, а невеликі осередки з книгами та м'якими іграшками – до спокійних ігор, перегляду дитячих книг із малюнками тощо. У класній кімнаті необхідно обладнати куточок відпочинку (килим з цупкої тканини; невисокі м'які меблі; розмальовки, дитячі книжечки, журнали; шахи, шашки), куточок усамітнення (невеликий килимок, відокремлений ширмою; дитячий стільчик; м'які іграшки), ігрові куточки в коридорах та рекреаціях школи для рухливих ігор, для спілкування з однолітками у невимушеному просторі). Таке розмаїття ігрових осередків дозволить вводити гіперактивних дітей у різні ігри, які можуть зняти статичну напругу, агресивність, корегувати механізми емоційного реагування на зовнішні подразники, розвивати навички соціальної поведінки.

Одне із завдань учителя початкової школи в роботі з гіперактивними дітьми полягає у навчанні їх гратись у різні ігри. Це дозволить дітям не протистояти колективу, а, навпаки, завоювати популярність серед однолітків, адже це в молодшому шкільному віці значною мірою визначається її вмінням гратись.

Навчання іграм дозволяє реалізовувати такі цілі – розвиток самосвідомості гіперактивних дітей, тренування їх уваги, пам'яті та уяви; збагачення ігрового репертуару учнів і на основі цього удосконалення умінь, необхідних їм для спілкування з дорослими та з однолітками; введення гіперактивних дітей у колектив.

Пропонуємо спеціальні вправи для гіперактивних дітей, що розвивають увагу, посидючість, знімають зайву енергію, а саме:

«Пильне око та чутливе вухо».

Мета: розвивати увагу та пам'ять.

Опис гри: дитину необхідно ознайомити з особливостями життя індіанців, зокрема з тим, як вони живуть у лісі, на природі, як бачать і чують все (пильне око та чутливе вухо), що відбувається навколо них. Дітей необхідно переконати в тому, що індіанці мають бути дуже спостережливі, тому що від цього залежить їхнє життя та благополуччя. Після того, як учні зрозуміли правила їм можна запропонувати побути індіанцями. Зокрема дітям потрібно заплющити очі й спробувати почути всі звуки в кімнаті та за її межами. Потім за допомогою вчителя обговорити почуте.

«Знайди помилку»

Мета: розвивати слухову увагу та пам'ять.

Опис гри: учитель звертається до учнів із проханням уважно послухати вірш (який має читати повільно, емоційно, виразно), а потім пропонує дітям розказати про будь-яку деталь із його змісту.

«Все навпаки»

Мета: розвивати зорову увагу та мислення дитини.

Опис гри: учитель демонструє різні рухи. Учень теж має виконувати рухи, тільки протилежні тим, які демонструє педагог. Так, якщо вчитель підняв руки, дитині потрібно опустити їх, якщо підстрибнув – сісти, якщо витягнув ногу вперед – відвести її назад та ін.

Проте варто брати до уваги, що під час організації ігрової діяльності дітей необхідно постійно контролювати їх емоційний стан, коригувати його в процесі гри, переводити діяльність дітей в іншу площину, якщо це буде необхідно. Для гіперактивних учнів важливо використовувати ігри, де не будуть проявлятися сильні емоції – виступи перед іншими дітьми, змагання тощо.

Третьою педагогічною умовою виховання гіперактивних дітей є дотримання правил педагогіки партнерства, що позитивно впливає на підвищення їхньої мотивації, самоконтролю, самооцінки та зацікавленості у навчанні.

Із самого початку шкільного життя вчитель має докласти зусилля, щоб учень відчував себе його помічником, партнером у спілкуванні. Це позитивно впливатиме на формування особистості дитини й дозволить школяреві не відчувати на собі постійний вплив педагога й лише виконувати його вказівки, а дозволить мати можливість самостійно діяти, звертатися до свого особистісного досвіду. Наприклад, педагог може звертатися до учня за допомогою, разом з ним з'ясовувати істинність чи хибність певних дій, визначати напрями пошуку тощо. Така позиція партнерства під час виховання гіперактивних дітей нам здається дієвою й доцільною в теоретичному і практико-виховному напрямках.

Корекційна виховна робота з гіперактивними дітьми має відбуватися поступово, за певними етапами:

I етап: розвиток сенсорної уваги (зорової, слухової, тактильної тощо);

II етап: розвиток рухової уваги (моторні процеси, їх усвідомлення, регуляція та корекція);

III етап: розвиток емоціональної уваги (активно включаються процеси пам'яті);

IV етап: тренування рухового контролю та самоконтролю поведінки.

Зазначимо основні правила організації освітнього процесу для гіперактивних учнів: зміна видів діяльності залежно від стомлюваності дитини; реалізація рухової потреби дитини (виконання доручень учителя; здійснення рухової активності: роздати папір, витерти дошку тощо); зниження вимог до акуратності на перших етапах навчання; виконання вправ для розслаблення та зняття емоційної напруги (глибоке дихання, візуалізація, прогресуюча релаксація м'язів та ін.); інструкції вчителя мають бути чіткими та небагатослівними; потрібно уникати категоричних заборон.

Щоб гіперактивна дитина розвивалася гармонійно, спілкувалася з дорослими та однолітками, з нею необхідно на початковому етапі роботи працювати індивідуально.

На цьому етапі під впливом цілеспрямованих ігор, бесід дії та бажання дітей мають стати предметом їхнього усвідомлення. Учителеві необхідно залучати учнів до спільної діяльності. Дитина завдяки емоційному включенню дорослого в процес діяльності зможе відчути її значущість та привабливість. Крім того, цілеспрямовані

запитання педагога допоможуть привернути увагу дитини на те, що вона робить, сприятимуть тому, що вона поступово формуватиме вміння усвідомлювати й розуміти власну поведінку. Таким чином, учитель та учень разом формулюють алгоритми дій, певні правила, розробляють систему покарань та заохочень, які в подальшому допоможуть дитині адаптуватися в дитячому колективі.

Важливо на цьому етапі формувати різні мотиви діяльності учнів самоконтроль, підвищувати їхню самооцінку та зацікавленість у навчанні.

Пропонуємо навчальні завдання щодо формування самоконтролю для гіперактивних учнів, а саме: перевірка за інструкцією; усне коментування; прогнозування своєї майбутньої оцінки; взаємоперевірка з товаришем; колективне виконання завдання та колективна перевірка; виконання завдання за алгоритмом; перевірка за допомогою сигнальних карток; складання питань для самоконтролю тощо.

Процес формування адекватної самооцінки в учнів починається з процесу самопізнання. Цей процес буде здійснюватись успішно, якщо дитина спроможна зрозуміти свій внутрішній світ – почуття, якості, здібності, що дозволить їй диференціювати власні психологічні утворення, і саме це є суттєвим показником самосвідомості. Чим більше конкретних властивостей вона зможе виділити, спрогнозувати свої вчинки, тим досконалішим буде її вміння здійснювати аналіз та узагальнення власної поведінки. У цьому ми згодні з І. Бехом, який переконує, що результатом саморозвитку особистості є своєрідність поєднання самосприйняття та самопрогнозування [2, с. 12]. Лише під час пізнання власних духовних якостей можливе успішне формування особистістю адекватного емоційно-цілісного ставлення до себе, а також висока організація свого спілкування, поведінки та діяльності.

Пропонуємо завдання щодо формування адекватної самооцінки:

«Який я?»

Мета: навчити учня самопізнанню себе як особистості.

Спочатку на запитання «Який я?» діти говорять тільки про свої зв'язки з дорослими – вчителем, батьками, не відчують себе особистістю, а згодом починають виділяти значно більше усвідомлених позитивних і негативних своїх рис, з'являється бажання покращити свою поведінку.

«Позитивні думки».

Мета: розвинути усвідомлення своїх сильних сторін.

Опис завдання: учень має продовжити фразу «Я пишаюся собою за те...». Ця вправа буде ефективною, якщо педагог зможе створити атмосферу щирості, відкритості та довіри під час бесіди. Після того, як кожна дитина виступить та розповість про себе, вчитель має провести групову дискусію. Питання для дискусії можуть бути такими: Чи потрібно тобі знати, що ти можеш добре виконати, а чого не можеш? Чи можна навчитися робити все правильно? Чи впливає думка інших людей на тебе? та ін.

Саме такі бесіди дозволяють учням навчитися оцінювати свої можливості та виявляти приховані здібності. Вони починають краще розуміти, що у кожного є і недоліки в чомусь і переваги. Така установка допомагає розвитку успішного самовідчуття.

«Шкільні справи».

Мета: розвинути сприятливе ставлення до шкільного життя.

Опис завдання: вчитель пропонує по черзі висловитися та розповісти про факти зі шкільного життя. Можна поставити запитання: «Я хотіла б, щоб ти розповів про ті свої шкільні справи, якими ти задоволений чи незадоволений; Будь ласка, почни свою відповідь так: «Я задоволений тим, що...» або «Я незадоволений тим, що...».

Після того, як невпевнені у своїх силах гіперактивні школярі почують відповіді інших учнів, вони починають усвідомлювати, що досить суворо ставляться до себе, не бачать власних успіхів. Як наслідок у них виникає бажання віднайти позитивне, розказати про нього або докласти зусиль для того, щоб досягти успіху в певній діяльності.

Необхідно наголосити також на тому, що для гіперактивних дітей важливо, щоб у класі під час навчальних занять було чітко та зрозуміло організовано робочий простір. Так, парта такого учня чи учениці має знаходитися якомога ближче до учителя (щоб не відволікатися на однокласників), створена вчителем атмосфера на

уроці має бути психологічно комфортною, обов'язково необхідно ознайомити гіперактивного учня з чітким планом навчання на уроці, забезпечувати вчасно зміну активної та пасивної видів діяльності.

Серед факторів, які впливають на низький рівень навчання гіперактивних учнів можна виділити такі: ставлення учня до вчителя; ставлення вчителя до учня; рівень розумового розвитку учня; продуктивність його навчальної діяльності; незрозуміння мети навчання; страх перед школою та ін.

Уникнути негативного впливу різних факторів можна шляхом підвищення інтересу до навчання в гіперактивних школярів. Для цього можна використовувати такі методи: створення проблемних ситуацій, постановка і розв'язання пізнавальних та нестандартних завдань, проведення дидактичних ігор і вікторин, складання казок, загадок, залучення досвіду учнів до вирішення певних завдань тощо.

На наступному етапі необхідно включати гіперактивну дитину до групових видів діяльності за певними правилами: спочатку до малих груп (2–3 учні), а потім уже до загально колективних занять та ігор.

Четвертою педагогічною умовою виховання гіперактивних дітей є тісний взаємозв'язок учителя та батьків учня. Перш за все, учитель має ознайомити батьків із правилами роботи з гіперактивними дітьми (працювати з дитиною на початку дня, а не ввечері; зменшити робоче навантаження дитини; ділити роботу на нетривалі, але систематичні етапи; використовувати фізкультхвилинки; бути драматичним, експресивним педагогом; під час занять перебувати поряд із дитиною; використовувати тактильний контакт (елементи масажу, дотику); домовлятися з дитиною про ті чи інші дії заздалегідь; давати короткі, чіткі та конкретні інструкції; використовувати гнучку систему заохочень та покарань; заохочувати дитину відразу ж, не відкладаючи на майбутнє; надати дитині можливість вибору; залишатися спокійним тощо). Дуже важливо переконати батьків у необхідності їх неухильного дотримання.

У сучасних умовах цифрового життя батьки та вчителі мають багато можливостей для постійного спілкування через соціальні мережі (Viber, Telegram, WhatsApp та ін.). Важливим у позитивному вирішенні визначеної нами проблеми є своєчасне інформування батьків про особливості перебування дитини в школі. Тому наприкінці кожного дня учитель може поінформувати батьків використовуючи будь-яку соціальну мережу. При цьому має виконуватися обов'язкова умова: інформація має подаватися лише в позитивній формі. Батьки також повинні повідомляти вчителів чим дитина займалася ввечері вдома, коли лягла спати тощо. Учитель, отримавши вранці нову інформацію про дитину, може зробити певні висновки і відповідно до них організувати життєдіяльність дитини в школі.

Висновки і пропозиції. Виокремлені педагогічні умови (адаптація дитини до умов закладу загальної середньої освіти, створення освітнього середовища в закладі загальної середньої освіти, педагогіка партнерства, підвищення мотивації, самооцінки та зацікавленості у навчанні, тісний взаємозв'язок учителя та батьків учня) позитивно впливають на виховання гіперактивних учнів початкової школи, активізують їх пізнавальну діяльність і забезпечують високу результативність освітнього процесу.

Подальших пошуків у напрямі дослідження потребує аналіз впливу освітньо-розвивального середовища на виховання гіперактивних дітей.

Література

1. Андрейко Б., Біль А. Психологічні особливості міжособистісного спілкування дітей дошкільного віку з гіперактивним розладом із дефіцитом уваги. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 21. Т. 2. С. 53–56.
2. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Чернівці: Букрек, 2015. Т. 2. 640 с.
3. Беляєва О. Е., Кирилова О. О. Гіперактивна дитина / іл. О. В. Зеркалій. Харків: Основа, 2018. 176 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250 000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
5. Єфременкова С. Я зможу виховати щасливу дитину. Харків: Основа, 2018. 96 с.
6. Ілляшенко Т. Гіперактивна дитина. Психологічний супровід у навчальному закладі. Київ: Шкільний світ, 2017. 88 с.

7. Карабаєва І. І. Принципи побудови розвивального освітнього середовища для інтелектуально обдарованих дошкільників. *Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості*: монографія / Р. О. Семенова, О. Л. Музика, Д. К. Корольов та ін.; за ред. Р. О. Семенової. Київ-Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. С. 144–162.
8. Косенко Д. Новий освітній простір. Мотивуючий простір: інформаційний посіб. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/407/NOP_Motivuyuchiy-prostir.pdf (дата звернення: 10.01. 2022 р.).
9. Нора Є. В., Зобенько Н. А. Гіперактивність учнів молодшого шкільного віку. *Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2018»*: праці XX Всеукр. наук. конф. молодих учених (19–20 квітня 2018 р.). Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2018. С. 389–392.
10. Панасенко Е. А., Ліхно О. А. Психологічний супровід гіперактивної дитини-дошкільника: теоретичні й прикладні підходи. *Молодий вчений*. № 10.1 (62.1). Жовтень, 2018. С. 83–86.
11. Сухіна І. Гіперактивна дитина. Харків: Ранок; Кенгуру, 2018. 40 с.

References

1. Andreiko, B. & Bil, A. (2020). Psykholohichni osoblyvosti mizhosobystisnoho spilkuвання ditei doshkilnoho viku z hiperaktyvnym rozladom iz defitsytom uvahy [Psychological features of interpersonal communication of preschool children with attention deficit hyperactivity disorder]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, 2 (21), 53–56 [in Ukrainian].
2. Bex, I. (2015). *Vibrani naukovy praczi. Vixovannya osobistosti* [Selected scientific works. Personality education]. Chernivci: Bukrek [in Ukrainian].
3. Bieliaieva, O. & Kyrylova, O. (2018). *Hiperaktyvna dytyna* [A hyperactive child]. Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].
4. Busel, V. (Eds.). (2005). *Velykyi tumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy: 250 000* [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: 250 000]. Kyiv; Irpin: Perun [in Ukrainian].
5. Yefymenkova, S. (2018). *Ya zmozhu vykhovaty shchaslyvu dytynu* [I will be able to raise a happy child]. Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].
6. Illiashenko, T. (2017). *Hiperaktyvna dytyna. Psykholohichniy suprovid u navchalnomu zakladi* [A hyperactive child. Psychological support in an educational institution]. Kyiv: Shkilnyi svit [in Ukrainian].
7. Karabaeva, I. (2014). Principi pobudovi rozvivalnogo osvitnogo seredovishha dlya intelektualno obdarovanix doshkilnikiv [Principles of building a developmental educational environment for intellectually gifted preschoolers]. *Osvitne seredovishhe yak chinnik stanovlennya obdarovanoi osobistosti – The educational environment as a factor in the formation of a gifted personality*. Київ-Кіровоград: Імекс-ЛТД [in Ukrainian].
8. Kosenko, D. (2020). Novyi osvitnii prostir. Motyvuyuchiy prostir [New educational space. Motivating space] URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/-407/NOP_Motivuyuchiy-prostir.pdf (data zvernennja: 10.01. 2022 p.).
9. Nogha, Je.V. & Zobenko, N.A. (2018). Ghiperaktyvnistj uchniv molodshogho shkilnogho viku [Hyperactivity of primary school students]. *Aktualjni problemy pryrodnychykh ta ghumanitarnykh nauk u doslidzhennjakh molodykh uchenykh «Rodzynka – 2018» – Actual problems of natural sciences and humanities in the research of young scientists «Rainbow – 2018»*. ChNU imeni Boghdana Khmeljnyckogho [in Ukrainian].
10. Panasenko, Je. & Likhno, O. (2018). Psykholohichniy suprovid ghipertoniji dytyny-doshkilnyka: teoretychni j prykladni pidkhody [Psychological support of a hyperactive preschooler: theoretical and applied approaches]. *Molodyj vchenyj – A young scientist*, 10.1 (62.1), 83–86 [in Ukrainian].
11. Sukhina, I. (2018). *Ghiperaktyvna dytyna* [A hyperactive child]. Kharkiv: Ranok; Kenghuru [in Ukrainian].

Scherbakova N.

Candidate of pedagogical sciences Associate Professor
of the Department of pedagogy Berdyansk State Pedagogical University
Nadiya030219@ukr.net
orcid.org/0000-0003-2419-2150

Golub O.

Candidate of pedagogical sciences Associate Professor
of the Department of pedagogy Berdyansk State Pedagogical University
dove_ov@ukr.net
orcid.org/0000-0002-5727-2870

Lesyk A.

Candidate of pedagogical sciences Associate Professor
of the Department of pedagogy Berdyansk State Pedagogical University
as_lesyk@ukr.net
orcid.org/0000-0003-1886-4088

**PEDAGOGICAL CONDITIONS OF EDUCATING HYPERACTIVE CHILDREN
IN PRIMARY SCHOOL**

The article is devoted to the topical problem of raising hyperactive children in primary school. The authors argue that this problem is one of the most pressing and urgent needs to be addressed. Hyperactivity is a behavioural disorder that occurs in children of preschool or primary school age. This disorder is more commonly diagnosed in elementary school students. It significantly affects the educational and cognitive activities of students. Such children cannot fully master the curriculum due to restlessness, inhibition, incoherence. It is important to keep in mind that they also affect the behaviour of the whole class, which often complicates the organization of the educational process. In the article on the basis of the analysis of theoretical and applied research, the authors recommend realizing the organization of successful influence on hyperactivity of pupils by creation in the educational process of elementary school according to pedagogical conditions, namely: ensuring adaptation of the child to conditions of general secondary education. children feel comfortable, rely on the pedagogy of partnership, increase motivation, self-esteem and interest of students in learning. This will have a positive effect on hyperactive students, organize their activities, involve children in effective interaction with adults and peers, teach them to maintain emotions, provide self-esteem, self-confidence and more.

The authors of the article offer specific teaching materials that will help teachers-practitioners to properly organize the working space of students, increase their interest in learning, realize their strengths, have a positive attitude to school life. The inclusion of children in play activities will ensure the gradual formation of their ability to understand and comprehend their own behaviour.

Key words: hyperactive children, junior schoolchildren, pedagogical conditions, educational environment.